

УДК 378.147:005.336.2]:[004+07

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2024.3.5>

Світлана РОМАНЮК

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки та методики початкової освіти, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, вул. Рівненська, 14, м. Чернівці, Україна, 58000

ORCID: 0000-0002-9905-8880

Марина ВАСИЛИК

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, вул. Шевченка, 57, м. Івано-Франківськ, Україна, 76018

ORCID: 0000-0002-0515-9251

Бібліографічний опис статті: Романюк, С., Василик, М. (2024). Медіакомпетентність як засіб самоактуалізації молодого науковця. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 3, 35–41, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2024.3.5>

МЕДІАКОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ЗАСІБ САМОАКТУАЛІЗАЦІЇ МОЛОДОГО НАУКОВЦЯ

На основі системного аналізу нормативно-правової бази з питань медіаосвіти та вдосконалення інфомедійної грамотності молодого науковця висвітлено роль і значення медіакомпетентності у практичній діяльності молодого науковця в контексті глобальної цифровізації та інформатизації суспільства. Доведено, що в умовах бурхливого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій вкрай важливим є вміння критично сприймати, аналізувати й оцінювати інформацію для здійснення наукових досліджень та власного саморозвитку. Встановлено, що медіакомпетентність дозволяє сучасній людині приймати обґрунтовані рішення, менше залежати від деструктивних впливів, краще розуміти межі між реальністю та медійною картиною світу, між фактом та маніпуляцією, тобто залишатися собою і змагатися за власні цінності. З'ясовано, що для успішної діяльності у молодих дослідників мають бути сформовані навички цифрової грамотності: технічні, керування інформацією, комунікативні та професійна етика. Саме комплекс таких навичок сприятиме професійному розвитку молодих науковців, забезпечить ефективність їх наукового пошуку. Крім того, медіакомпетентний науковець повинен уміти ефективно виражати свої ідеї через різні медіаформи, включаючи наукові статті, презентації, відео та соціальні медіа. У процесі дослідження встановлено, що професійне зростання молодого науковця неможливе без таких якостей, як: структурованість, вибірковість, відносність, дуальність, синергійність, акумулятивність, мультифункціональність. Комплекс умінь і навичок з онлайн-інструментами формує особистий імідж молодого науковця у науковому світі, який реалізується через публікаційну активність, кількість цитувань, комунікацію та співпрацю з вітчизняними й зарубіжними колегами, державну підтримку та грантове забезпечення наукових досліджень тощо.

Метою публікації є аргументування важливості розвитку медіакомпетентності у становленні молодого науковця.

Перспективами подальшого дослідження є розробка й впровадження навчальних програм у сфері медіаосвіти; методичних аспектів формування і розвитку медіакомпетентності зростаючої особистості.

Ключові слова: медіаосвіта, медіакомпетентність, інформаційна грамотність, самоактуалізація, комунікація.

Svitlana ROMANIUK

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Methods of Primary Education, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 14 Rivnenska str., Chernivtsi, Ukraine, 58000

ORCID: 0000-0002-9905-8880

Maryna VASYLYK

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Foreign Languages, Vasyl Stefanyk National Precarpathian University, 57 Shevchenka str., Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76018

ORCID: 0000-0002-0515-9251

To cite this article: Romaniuk, S., Vasylyk, M. (2024). Mediakompetentnist yak zasib samoaktualizatsii molodoho naukovtsia [Media competence as a means of self-actualisation of a young scientist]. *Acta Paedagogica Volynienses*, 3, 35–41, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2024.3.5>

MEDIA COMPETENCE AS A MEANS OF SELF-ACTUALISATION OF A YOUNG SCIENTIST

Based on a systematic analysis of the regulatory framework for media education and improvement of infomedia literacy of a young scientist, the role and importance of media competence in the practical activities of a young scientist in the context of global digitalisation and informatisation of society is highlighted. It is proved that in the context of the rapid development of information and communication technologies, the ability to critically perceive, analyse and evaluate information for research and personal self-development is extremely important.

It is established that media competence allows a modern person to make informed decisions, to be less dependent on destructive influences, to better understand the boundary between reality and the media picture of the world, between fact and manipulation, i.e. to remain themselves and to fight for their own values. It has been found that in order to be successful, young researchers need to develop digital literacy skills: technical, information management, communication and professional ethics. It is a set of such skills that will contribute to the professional development of young researchers and ensure the effectiveness of their scientific research. In addition, a media-competent scientist should be able to effectively express their ideas through various media forms, including scientific articles, presentations, videos and social media.

The study found that the professional growth of a young scientist is impossible without such qualities as: structuredness, selectivity, relativity, duality, synergy, accumulateness, multifunctionality. The set of skills and abilities with online tools forms the personal image of a young scientist in the scientific world, which is realised through publication activity, the number of citations, communication and cooperation with domestic and foreign colleagues, state support and grant funding for research, etc.

The purpose of the publication is to argue the importance of developing media competence in the formation of a young scientist. Prospects for further research are the development and implementation of curricula in the field of media education; methodological aspects of the formation and development of media competence of a growing personality.

Key words: media education, media competence, information literacy, self-actualisation, communication.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Бурхливий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій та масштабне поширення масмедіа у всіх сферах життєдіяльності суспільства зумовили неабиякі зміни у системі освіти. Ці зміни вимагають від кожного належних знань, умінь і навичок, оскільки досконале оволодіння інноваційними технологіями обумовлює успішність і професіоналізм спеціаліста у новому комунікативно-цифровому просторі.

Нині більшість інформації людина отримує саме через різноманітні медіа і, зокрема, через Інтернет, тому вкрай важливим є формування особистості, спроможної добре орієнтуватися у швидкоплинному потоці неоднозначної інформації, адекватно реагувати на неї, приймати правильні рішення та ефективно здобувати нові знання, тобто бути медіаграмотною.

У зв'язку з цим формування й розвиток інформаційної грамотності, а, отже, компетентності має розглядатися у комплексі з оволодінням сучасними інформаційно-цифровими технологіями задля якісного професійного становлення, високого показника працездатності,

творчості, оскільки досягти успіху впродовж життя без медіаосвіти практично неможливо. Медіаосвіта сьогодні стала важливим вектором освітньої політики в Україні. Зауважимо, що складовими медіаосвіти є медіаграмотність та медіакомпетентність особистості.

Посилює зростання ролі медіаграмотності у життєдіяльності людини модернізована Європейською Радою у 2018 р. Директива про аудіовізуальні засоби масової інформації (Audiovisual Media Services Directive), яка закликає держави-члени ЄС сприяти розвитку навичок медіаграмотності у населення (стаття 33). Медіаграмотність визначається інструментом розширення можливостей здобувачів освіти, удосконалення дослідницьких навичок молодих науковців, поглиблення їх компетентності та сприяння протидії дезінформаційних кампаній і фейкових новин, що набули масового поширення в інформаційному просторі в умовах повномасштабної російсько-української війни. Тому в цих неоднозначних обставинах вкрай важливо адекватно сприймати, аналізувати й оцінювати трансльовану різними джерелами інформацію та виражено нею користуватися.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема медіакомпетентності стала предметом наукового пошуку як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Значний внесок у її дослідження здійснили І. Богданова, Д. Букинем, О. Волошенюк, К. Ворсноп, Ю. Горун, В. Іванов, Л. Карпець, Д. Консидайн, М. Коротпатник, В. Кравчук, Р. Кьюбі, Н. Литвин, Д. МакКвейла, Л. Мастерман, Г. Онкович, Б. Потятинник, Т. Поясок, Ф. Рогоу, О. Савченко, В. Шарко, С. Шейбе, І. Червінська О.Янкович та ін. Актуальність цього питання зумовлена її затребуваністю в сучасному освітньому просторі, оскільки епоха мультимедіа вимагає нових компетентностей у роботі з інформаційними джерелами. У контексті зазначеного особливе зацікавлення викликає формування медіакомпетентності докторів філософії у використанні форм, методів, ресурсів, орієнтованих на збагачення та осучаснення наукового освітнього поля.

Мета статті – обґрунтувати важливість медіакомпетентності у становленні молодого науковця.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сучасне суспільство орієнтоване на формування компетентної особистості, яка б володіла не лише глибокими фаховими знаннями, вміннями і навичками, а й продуктивно поводитися в професійному й особистісному середовищі, уміло користувалася цифровими засобами, електронними ресурсами, вдумливо сприймала медіатексти й критично їх осмислювала, впроваджувала елементи й компетентності інформедійної грамотності у професійну діяльність. Перехід системи освіти до компетентнісного навчання пояснюється глобалізаційними процесами у сфері людської діяльності, коли пріоритетними стають вміння і навички.

Формування особистості інформаційного суспільства XXI століття, спроможної правильно орієнтуватися у вирі неоднозначної інформації, адекватно реагувати на неї, виступає провідним завданням молодих науковців відповідно до законів України «Про освіту» (2017) та «Про вищу освіту» (2014), Концепції розвитку педагогічної освіти (2018), Концепції впровадження медіаосвіти в Україні (2016) й інших нормативно-правових актів. В умовах модернізаційних процесів, посилення ролі засобів масової інформації в освітньому просторі,

медійна грамотність є ключовою компетентністю людини, яка виступає засадничим компонентом її професійного становлення, високим рівнем працездатності, творчості й спрямована на задоволення всебічних запитів та інтересів. Дана компетентність позначається як основна компетенція в системі «основні – базові – спеціальні» компетенції. Відповідно, результатом володіння медіаграмотністю є сформована медіакомпетентність, яка розуміється нами як знання про медіа, їх вплив на соціум та формування умінь і навичок практичного застосування у різних сферах життєдіяльності.

Сучасне покоління має широку можливість користуватися інтернет-ресурсами, масмедіа, інформаційно-комунікаційними та медіатехнологіями у відкритому доступі, однак неоднозначними є питання авторитетності джерела та якості отриманої інформації. Власне тому важливим в умовах інформаційної доби є вміння критично сприймати інформацію, визначати чи маніпулятивна вона, чи не містить інформаційно-сислової агресії, тобто бути медіакомпетентним. У першу чергу це стосується молодих науковців, які працюють з медіатекстами в історичному, соціальному, культурному контекстах, усвідомлюють значення медіа у сфері наукових досліджень. А це означає, що вони мають не лише уміти користуватися різноманітними медіаплатформами, мати технічні вміння і навички володіння цифровими засобами обробки інформації, а й аналізувати наукові дані, оцінювати їх достовірність і вплив на дослідження та наукову діяльність загалом, уміти критично сприймати медіаконтент. Відповідно, ці навички допомагають в усвідомленні та критичному аналізі інформації, стимулюють саморозвиток й самоактуалізацію молодого науковця як унікальної цілісності та невід'ємної умови досягнення успіху у житті. У наукових дослідженнях термін «самоактуалізація» означає стійкі позитивні зміни в особистості, реалізацію її природного потенціалу: прагнення людини стати такою, якою вона може стати (А. Маслоу); силу, яка змушує людину розвиватися на найрізноманітніших рівнях – від оволодіння моторними навичками до вищих творчих злетів (К. Роджерс); повну реалізацію справжніх можливостей (К. Хорні). Тож аналіз фахової літератури засвідчує, що самоактуалізація – це всебічний розвиток особистості, реа-

лізація її творчого, духовного потенціалу, усвідомлення навколишнього та розуміння свого місця в ньому, високий рівень ментального та фізичного здоров'я. Варто зауважити, що саме через самоактуалізацію забезпечується професійний розвиток особистості, який для молодого науковця має базуватися на компетентнісному підході.

Чимало дослідників дотримуються думки про те, що медіакомпетентність це – вміння людини розуміти, критично аналізувати, створювати медіаконтент, а також працювати з ним, спираючись на спільні й особисті цілі (Поясок, Беспарточна, Москалик, Клецова, 2023, с. 170).

За переконанням Г. Онкович, впровадження професійно-орієнтованої медіосвіти, надання здобувачам вищої освіти знань з медіаінформаційної грамотності дозволить належним чином сформувати медіакомпетентність для відповідного рівня майбутньої професійної діяльності. Науковиця розглядає медіакомпетентність як вміння ефективно взаємодіяти з медіапростором, правильно розуміти, оцінювати інформацію, аналізувати, передавати її іншим, дотримуючись медіакультурних цінностей, уподобань і стандартів (Онкович, 2014, с. 84).

У Концепції впровадження медіосвіти в Україні даний термін тлумачиться як вміння ефективно взаємодіяти з медіапростором, правильно розуміти, оцінювати інформацію, передавати її іншим, дотримуючись медіакультурних цінностей, уподобань і стандартів. Це рівень медіакультури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного і політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних цінностей, смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства, реалізувати активну громадянську позицію (Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція).

Заслуговує на увагу визначення медіакомпетентності, яке подається у посібнику «Медіакультура особистості: соціальнопсихологічний підхід», згідно якого «медіакомпетентність – це компетентність у сприйнятті, створенні та передачі повідомлень за допомогою технічних та медіатехнічних систем з урахуванням їхніх обмежень; заснована на критичному мисленні, а також на здатності до медіатизованого діалогу

з іншими людьми» (Баришполець, Найдьонова, Мироненко, Голубева, Різун та ін., 2009, с. 430).

Загалом, аналізуючи підходи досліджень окресленого поняття, сутність медіакомпетентності можна визначити через поєднання:

- мотиваційної сфери особистості;
- накопичених нею знань і сформованих умінь і навичок;
- різного роду здібностей, зокрема критичного мислення;
- розуміння соціокультурного та політичного контексту функціонування медіа;
- здатності до аргументації, написання та передачі медіатекстів к різних жанрових формах;
- спроможність аналізувати процеси функціонування медіа в соціумі.

Медіакомпетентність є відкритим у часі процесом. Вона дозволяє сучасній людині приймати обґрунтовані рішення, менше залежати від деструктивних впливів, краще розуміти межу між реальністю та медійною картиною світу, між фактом та маніпуляцією, тобто залишатися собою і змагатися за власні цінності. Вона є запорукою виживання й успіху в новому інформаційному середовищі.

Аналіз наукових досліджень дозволяє узагальнити тезу про те, що медіакомпетентною є особа, яка здатна свідомо сприймати, належно вивчати, перевіряти достовірність інформації й успішно продукувати медіатексти.

Більшість науковців стверджує, що медіакомпетентність – найважливіший комплекс знань і навичок, необхідних людині в сучасному інформаційному суспільстві. Насамперед, – це здатність використовувати, аналізувати й оцінювати медійну продукцію, а для молодого науковця – це здатність бути активним споживачем інформації, шукати не лише нові наукові відкриття, а й аналізувати новини, статті та інші джерела, які можуть вплинути на його дослідження. Медіакомпетентний науковець повинен уміти ефективно виражати свої ідеї через різні медіаформи, включаючи наукові статті, презентації, відео та соціальні медіа. Це дозволяє йому донести результати своєї праці не лише до аудиторії, а й створювати нові можливості для співпраці та обміну ідеями з іншими. Важливо наголосити, що наукова діяльність – це складна інтелектуальна праця, яка спрямована на здобуття і використання

нових знань, а тому вимагає від молодого науковця наполегливості, високої усвідомленості у роботі, розвитку критичного та системного мислення, уміння здійснювати дослідження. Окрім того, для успішної діяльності у молодих дослідників мають бути сформовані відповідні навички цифрової грамотності: технічні (навички роботи з цифровими інструментами для створення, збору, збереження, передачі, захисту, обробки інформації); керування інформацією (навички роботи з даними у відкритому доступі; використання другорядних даних; перевірки інформації на достовірність; поширення результатів науково-дослідницької діяльності та її презентації); комунікативні навички (навички взаємодії із широкою аудиторією, у соціальних мережах; навички ділового спілкування – електронна переписка з редакторами журналів, організаторами наукових форумів тощо); професійна етика (дотримання етичних принципів комунікації та академічної доброчесності). Не менш важливим те, що формування медіакомпетентності молодого науковця, відповідно до його професійної діяльності, має базуватися на означених принципах:

- індивідуального соціально-психологічного підходу (врахування вікових, соціально-психологічних особливостей особистості, її медіа уподобань);

- патріотизму (формування і зміцнення національної ідентичності, консолідації суспільства, свідомої громадянської позиції);

- перманентного оновлення змісту (врахування постійного вдосконалення інформаційних технологій, поточних новин, змін у системі масмедіа тощо);

- пріоритету морально-етичних цінностей (захист суспільної моралі і людської гідності, протистояння жорстокості й різним формам насильства, агресії, ціннісне ставлення особистості до держави, до суспільства, природи, мистецтва та самої себе);

- продуктивної мотивації (поєднання творчого сприймання медіа та здатності створювати власну медіапродукцію з метою її подальшого використання в педагогічній діяльності);

- пошанування національних традицій (врахування національної та етнолінгвістичної специфіки медіапотреб, розвиток національної культури, зростання престижності україномовного спілкування);

- формування громадянської спрямованості особистості;

- цілісності та системності (Майборода, Матвійчук, 2014, с. 27).

Важливо врахувати і те, що професійний розвиток людини пов'язаний із безперервним навчанням упродовж життя. Тож професійне зростання молодого науковця неможливе без таких якостей, як:

- структурованість (кожен фахівець організовує власну базу даних та інформації за своїм власним стилем);

- вибірковість (уміння працювати з інформацією, зосереджуватися на головному);

- відносність (бази знань швидко старіють, тому слід враховувати їх просторово-часовий континуум (знання оновлюються кожних пів року);

- дуальність (існує зовнішня та внутрішня оцінка медійної компетентності фахівця);

- синергійність (поява нових кластерів);

- акумулятивність – інформація й бази знань мають тенденції до накопичення з плином часу (знання стають глибші, об'ємніші, ширші);

- мультифункціональність – наявність різного роду специфічних баз знань за певними напрямками чи критеріями (Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція).

Наголошуємо, що в умовах міждисциплінарних та міжвузівських досліджень молодому науковцю легко загубитися серед наукової спільноти, а тому він має формувати свій імідж, або, як сьогодні прийнято говорити, свій власний бренд. Тож успішність молодого науковця буде залежати від нього самого, від різних форм активності, бажання зростати, вдосконалюватися.

У процесі формування наукового іміджу, свого авторитету в сучасних умовах важливим є дотримання принципів академічної доброчесності, усвідомлення відповідальності за порушення та його наслідки; використання інструментів відкритої науки, наукометричних баз даних, цифрових технологій та загальних і спеціалізованих соціальних мереж для популяризації власних наукових доробків; дотримання правил комунікації у науковій сфері під час онлайн та офлайн взаємодії, бути впевненим у результатах власних досліджень, припущень та тверджень, уміння сприймати критику та адекватно на неї реагувати. Також слухними

для молодого науковця є дотримання вимог до оформлення списку джерел, використання імпаکت-фактора, та ведення своєї блог сторінки. Його безумовний успіх забезпечує існування профілю, позаяк через індексацію особистості забезпечується комунікація зі своїми колегами. Усе це, безсумнівно, сприятиме успішності /авторитетності серед наукової спільноти, оскільки популяризація та визнання молодого вченого залежить від різних чинників, а саме публікаційна активність, кількість цитувань, комунікація та співпраця між вітчизняними та зарубіжними колегами, державна підтримка та грантове забезпечення наукових досліджень тощо.

Отже, підсумовуючи вищезазначене можна стверджувати, що медіакомпетентний науковець у своїй професійній діяльності вміє:

- здійснювати критичний огляд медіапродуктів;
- застосовувати раціональні методи пошуку, відбору, систематизації та використання медіатекстів;
- здатен протистояти маніпуляції та ворожій пропаганді;
- працювати з комп'ютерними програми, навчальними ресурсами глобальної мережі Інтернет;
- раціонально поєднувати традиційні методи навчання з мультимедійними засобами ілюстрації та демонстрації інформації (Чуприна, с. 9).

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Медіаграмотність і медіакомпетентність нині є важливими практично для

всіх напрямків та рівнів модернізації освіти в Україні, оскільки стають невід'ємною складовою професійної культури фахівця, чинником успішності людини, засобом пізнання багатоманіття світу й отримання нових знань, самопрезентації та реалізації потенційних можливостей особистості як молодого дослідника.

Здійснивши аналіз змістового аспекту поняття «медіакомпетентність» та її компонентного складу зауважимо, що у наукових дослідженнях сутність даного поняття розглядається як результат цілеспрямованої медіаосвіти – інтегративної професійно важливої якості особистості, що визначає її здатність і готовність діяти у системі молодий науковець – медіасупільство та спряє продуктивному здійсненню наукової професійної діяльності.

У контексті компонентного складу медіакомпетентності для молодого науковця актуальними є мотиваційний, когнітивний, діяльнісний компоненти. Мотиваційний є основоположним, оскільки спонукає до тієї чи іншої діяльності. Когнітивний є фундаментом формування знань у діяльності. Діяльнісний компонент медіакомпетентності визначається як здатність і готовність самостійно визначати й вибудовувати траєкторію здійснення різних видів діяльності.

Інтеграція медіаосвітньої та науково-дослідницької діяльності спряє не лише формуванню медіакомпетентності фахівця, але і його особистісних якостей.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо у розробці й впровадженні програм у сфері медіаосвіти; методичних аспектів формування і розвитку медіакомпетентності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / Схвалено постановою Президії Національної академії педагогічних наук України 27 квітня 2016 року [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/usxfsr>.
2. Медіакультура особистості: соціальнопсихологічний підхід: навчальний посібник (2009) / О.Т. Баришпольця, Л.А. Найдьонова, Г.В. Мироненко, О.С. Голубева, В.В. Різун та ін.; за ред. Л.А. Найдьонової, О.Т. Баришпольця. К.: Міленіум, 440 с.
3. Медіаосвіта соціальних педагогів: навчально-методичний посібник (2014) / автори-укладачі: Г. Я. Майборода, М. М. Матвійчук. Черкаси: ФОП Гордієнко Є.І., 90 с.
4. Онкович Г. (2014). Професійно-орієнтована медіаосвіта у вищій школі. *Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис*. № 2(53). К.: Вид-во «Педагогічна преса», С. 80–87.
5. Поясок Т., Беспарточна О., Москалик Г., Клецова О. (2023). Формування медіакомпетентності у майбутніх педагогів вищої школи. *Професійна освіта. Вісник КрНУ ім. М. Остроградського*, 1 (138), С. 168–174.
6. Чуприна В. Медіакомпетентність як складова професійної компетентності вчителя. [Електронний ресурс]. URL: <http://surl.li/hdtnhd>

REFERENCES:

1. Kontsepsiia vprovadzhennia mediaosvity v Ukraini (nova redaktsiia) / Skhvaleno postanovoiu Prezydii Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk Ukrainy 27 kvitnia 2016 roku. [Kontsepsiia vprovadzhennia mediaosvity v Ukraini (nova redaktsiia)]. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu <http://surl.li/usxfsr> (in Ukrainian).
2. Mediakultura osobystosti: sotsialnopsykholohichni pidkhid: navchalnyi posibnyk (2009) / O.T. Baryshpolets, L.A. Naidonova, H.V. Myronenko, O.Ie. Holubeva, V.V. Rizun ta in.; za red. L.A. Naidonovoi, O.T. Baryshpoltsia. [Mediakultura osobystosti: sotsialnopsykholohichni pidkhid: navchalnyi posibnyk / O.T. Baryshpolets, L.A. Naidonova, H.V. Myronenko, O.Ie. Holubeva, V.V. Rizun ta in.; za red. L.A. Naidonovoi, O.T. Baryshpoltsia] K.: Milenium. 440 p.
3. Mediaosvita sotsialnykh pedahohiv: navchalno-metodychnyi posibnyk (2014) / Avtory-ukladachi: H. Ya. Maiboroda, M. M. Matviichuk. [Mediaosvita sotsialnykh pedahohiv: navchalno-metodychnyi posibnyk / avtory-ukladachi: H. Ya. Maiboroda, M. M. Matviichuk]. Cherkasy: FOP Hordiienko Ye.I., 90 p. (in Ukrainian).
4. Onkovych H. (2014). Profesiino-oriientovana mediaosvita u vyshchii shkoli. [Onkovych H. Profesiino-oriientovana mediaosvita u vyshchii shkoli]. *Vyshcha osvita Ukrainy. Teoretychnyi ta naukovo-metodychnyi chasopys*. 2(53). K.: Vyd-vo «Pedahohichna presa», p. 80–87 (in Ukrainian).
5. Poiasok T., Bespartochna O., Moskalyk H., Kletsova O. (2023). Formuvannia mediakompetentnosti u maibutnykh pedahohiv vyshchoi shkoly [Poiasok T., Bespartochna O., Moskalyk H., Kletsova O. (2023). Formuvannia mediakompetentnosti u maibutnykh pedahohiv vyshchoi shkoly]. *Profesiina osvita. Visnyk KrNU im. M. Ostrohradskoho*, 1 (138), p. 168–174 (in Ukrainian).
6. Chupryna V. Mediakompetentnist yak skladova profesiinoi kompetentnosti vchytelia [Chupryna V. Mediakompetentnist yak skladova profesiinoi kompetentnosti vchytelia]. [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu <http://surl.li/hdtnhd> (in Ukrainian).